สรุปคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔/๒๕๖๘ วันที่ ๒๕ เดือน กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๖๘

เรื่อง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๔ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๒๕ และมาตรา ๒๒๖ วรรคเจ็ด หรือไม่

๑. <u>ความเป็นมาและข้อเท็จจริงโดยสรุป</u>

ศาลจังหวัดศรีสะเกษส่งคำโต้แย้งของจำเลยทั้งสี่ (นายอาสพลธ์ สรรณ์ไตรภพ ที่ ๑ นายไพฑูรย์ เขตบำรุง ที่ ๔ นางแก้วนภา เขตบำรุง ที่ ๕ และนายวรชัย โปร่งจิตร ที่ ๖) ในคดีอาญาหมายเลขดำที่ อ ๑๔๕๔/๒๕๖๖ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ สรุปได้ว่า นายประวิทย์ จารุรัชกุล ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งที่ ๘ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นโจทก์ ยื่นฟ้องจำเลยที่ ๑ กับพวกรวม ๑๐ คน เป็นจำเลย ต่อศาลจังหวัดศรีสะเกษว่า ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. ๒๕๖๖ (วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๖) เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖ จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ทำหน้าที่แจกซองผ้าป่าบรรจุเงินของจำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งเดียวกับโจทก์ ที่บ้านของจำเลยที่ ๔ และที่ ๕ ส่วนจำเลยที่ ๖ ถึงที่ ๑๐ เป็นราษฎรที่รับซองผ้าป่า การกระทำของจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ เป็นการกระทำโดยความรู้เห็นหรือยินยอมของจำเลยที่ ๑ อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๓ วรรคหนึ่ง (๑) มาตรา ๑๐๑ มาตรา ๑๕๘ และมาตรา ๑๖๔ วรรคหนึ่ง ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ มาตรา ๘๖ และมาตรา ๙๑ ขอให้ศาลจังหวัดศรีสะเกษพิจารณาพิพากษาลงโทษและสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของจำเลยทั้งสิบ ศาลจังหวัดศรีสะเกษไต่สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีมีมูล มีคำสั่งให้ประทับฟ้องไว้พิจารณา

ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลจังหวัดศรีสะเกษ จำเลยที่ ๑ โต้แย้งว่า การที่ศาลจังหวัดศรีสะเกษนำพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๘ มาตรา ๒๔ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๖๒ วรรคหนึ่ง (๑) มาตรา ๑๖๗ มาตรา ๑๖๙ มาตรา ๑๗๒ และมาตรา ๑๘๘ มาใช้บังคับแก่คดี เป็นการดำเนินการและเป็นบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๘ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๒๖ ส่วนจำเลยที่ ๔ ถึงที่ ๖ โต้แย้งว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๙ บัญญัติให้ในกรณีที่ปรากฏว่ามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เกิดขึ้นในเขตเลือกตั้งใด ให้ถือว่าผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกของตนลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใช้สิทธิดำเนินคดีกับจำเลยทั้งสามในประเด็นข้อหาที่เป็นความผิดอย่างเดียวกันได้ ๒ ช่องทาง กล่าวคือ ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง และยื่นฟ้องคดีในฐานะผู้เสียหายต่อศาลชั้นต้น เป็นการสร้างภาระในการต่อสู้คดีของจำเลยทั้งสามเกินสมควร และไม่ชอบด้วยหลักบุคคลไม่อาจถูกลงโทษหลายครั้งสำหรับ

การกระทำความผิดครั้งเดียว และบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการให้อำนาจศาลดำเนินคดีในระบบกล่าวหา ทั้งที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้การพิจารณาคดีเลือกตั้งใช้ระบบไต่สวน บทบัญญัติดังกล่าว ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๘ มาตรา ๑๙๔ มาตรา ๒๒๕ และมาตรา ๒๒๖ วรรคเจ็ด

๒. <u>ประเด็นเบื้องต้น</u>

ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำโต้แย้งของจำเลยทั้งสี่ไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า คำโต้แย้งของจำเลยที่ ๑ เป็นการโต้แย้งเกี่ยวกับอำนาจและการใช้บังคับกฎหมายของศาลจังหวัดศรีสะเกษในการพิจารณาคดี ไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ ๑ ได้แสดงเหตุผลประกอบคำโต้แย้งว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญอย่างไร กรณีไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง จึงมีคำสั่งไม่รับคำโต้แย้งในส่วนนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัย ส่วนกรณีจำเลยที่ ๔ ถึงที่ ๖ เป็นการโต้แย้งบทบัญญัติที่ศาลจังหวัดศรีสะเกษจะใช้บังคับแก่คดี เมื่อจำเลยทั้งสามโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้ กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง จึงมีคำสั่งรับไว้พิจารณาวินิจฉัย

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำโต้แย้งของจำเลยที่ ๔ ถึงที่ ๖ แล้วเห็นว่า จำเลยทั้งสามไม่ได้แสดงเหตุผลประกอบคำโต้แย้งว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๘ และมาตรา ๑๙๔ วรรคสอง อย่างไร ไม่จำต้องวินิจฉัยในส่วนนี้

๓. <u>ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย</u>

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๔ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๒๕ และมาตรา ๒๒๖ วรรคเจ็ด หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๔ วรรคหนึ่ง เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง ส่วนมาตรา ๒๒๕ และมาตรา ๒๒๖ มีความมุ่งหมายให้คณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นองค์กรอิสระ ทำหน้าที่ควบคุม จัดการ และตรวจสอบการเลือกตั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และเสร็จสิ้นโดยเร็ว จึงบัญญัติกระบวนการเฉพาะให้หน้าที่และอำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินคดีเลือกตั้งในฐานะโจทก์ต่อศาลฎีกาได้โดยตรง โดยมาตรา ๒๒๖ วรรคเจ็ด บัญญัติให้การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาในคดีนี้ใช้ระบบไต่สวน เพื่อเป็นเครื่องมือให้ศาลหรือผู้พิพากษามีบทบาทหลักในการแสวงหาความจริงเพื่อพิสูจน์การกระทำของจำเลยประกอบกับโทษตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๖ ที่บัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ไม่ใช่โทษทางอาญา แต่มีลักษณะเป็นมาตรการเกี่ยวกับการเลือกตั้งเพื่อดำเนินการต่อบุคคลที่กระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือการดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ได้รับผลร้าย อันเป็นมาตรการป้องกันไม่ให้บุคคลที่มีพฤติกรรมหรือสถานะที่ไม่เหมาะสมเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง

และต้องเสียสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองภายในระยะเวลาที่กำหนด ส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นกฎหมายที่มีบทกำหนดโทษทางอาญาแก่บุคคลที่กระทำการอันเป็นการทุจริตการเลือกตั้งหรือกรณีที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีต้องดำเนินการตามหลักการดำเนินคดีอาญาทั่วไป โดยเริ่มกระบวนการตั้งแต่ในศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจ จำเลยมีสิทธิอุทธรณ์ ฎีกา และต่อสู้คดีได้ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้ การที่บทบัญญัติมาตรา ๑๖๙ บัญญัติให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกของตนลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากผู้สมัครหรือพรรคการเมืองต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งซึ่งเป็นเงินของพรรคการเมืองที่ได้รับการจัดสรร เงินส่วนตัวของผู้สมัคร เงินหรือประโยชน์อื่นใดที่ประชาชนบริจาคให้พรรคการเมือง หากมีการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งอันก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกันระหว่างผู้สมัครหรือทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกของตนลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น ย่อมได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำความผิด ถือเป็น “ผู้เสียหาย” ตามนัยของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๔) สิทธิในการต่อสู้คดีอาญาของจำเลยย่อมเป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติรับรองไว้ เมื่อการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๙ และการดำเนินคดีเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๖ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ที่แตกต่างกัน การกำหนดผู้มีอำนาจฟ้องคดี เขตอำนาจศาล หรือระบบในการพิจารณาคดีย่อมแตกต่างกันตามลักษณะของคดี บทบัญญัติมาตรา ๑๖๙ ไม่มีลักษณะเป็นการกำหนดให้คดีซึ่งรัฐธรรมนูญบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาไปอยู่ในอำนาจของศาลชั้นต้น ไม่ส่งผลกระทบต่อหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกของตนลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใช้สิทธิดำเนินคดีได้หลายช่องทาง ไม่เป็นการนำการดำเนินคดีในระบบกล่าวหามาใช้ในคดีที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ใช้ระบบไต่สวน ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๔ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๒๕ และมาตรา ๒๒๖ วรรคเจ็ด

๔. <u>ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ</u>

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๙ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๔ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๒๕ และมาตรา ๒๒๖ วรรคเจ็ด

องค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ นายปัญญา อุดชาชน นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม นายวิรุฬห์ แสงเทียน นายจิรนิติ หะวานนท์ นายนภดล เทพพิทักษ์ นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์ นายอุดม รัฐอมฤต และนายสุเมธ รอยกุลเจริญ

หมายเหตุ ประกาศราชกิจจานุเษกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม ๑๔๒ ตอนที่ ๑๓ ก วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๘

เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสำนวน
นางสาวณิชกานต์ มิ่งโมลี
นางสาวกนกวรรณ พรประสิทธิ์ ผอ.กค.๑๐
นายชัยธร หัตถกรรม ผอ.กค.๑๑ รรท. ผอ.สค.๔
นางสาวไปรยา ทัศนกุล ผชช.ด้านคดี

ย่อโดย นางสาวณิชกานต์ มิ่งโมลี
นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญชำนาญการ

ว่าที่เรือตรี ดิเรก สุขสว่าง ผู้ทรงคุณวุฒิฯ รรท. รอง ลศร. ตรวจ
นายสุทธิรักษ์ ทรงศิวิไล ลศร. ตรวจ